

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В КОЛЕДЖІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

***Анотація.** У статті досліджено суть моніторингу якості практичної підготовки в коледжі студентів економічних спеціальностей як різновиду освітнього та управлінського моніторингу. Встановлено цілі, завдання, функції та принципи моніторингу. Розкрито поняття «моніторинг» як цілісна динамічна система. Розглянуто якість практичної підготовки як ступінь досягнення визначеного стандарту діяльності економічного коледжу.*

***Ключові слова:** моніторинг, практична підготовка, якість практичної підготовки, моніторинг якості практичної підготовки.*

***Аннотация.** В статье исследована суть мониторинга качества практической подготовки в колледже студентов экономических специальностей как разновидности образовательного и управленческого мониторинга. Определены цели, задания, функции и принципы мониторинга. Раскрыто понятие «мониторинг» как целостная динамическая система. Рассмотрено качество практической подготовки как степень достижения заданного стандарта деятельности экономического колледжа.*

***Ключевые слова:** мониторинг, практическая подготовка, качество практической подготовки, мониторинг качества практической подготовки.*

***Annotation.** In article the essence of monitoring quality of practical training of college of economics students as versions of educational and administrative monitoring is defined. The purposes, problems, functions and monitoring principles are established; the concept «monitoring» is revealed as the integral dynamic system. The quality of practical training is examined as degree of achievements of the set standard of the college of economics activity.*

***Keywords:** monitoring, practical training, practical training quality, practical training quality monitoring.*

Питання практичної підготовки майбутнього фахівця належить до важливих питань соціальної безпеки держави та її ефективного функціонування. Динаміка росту інтересу до дослідження рівня практичної підготовки

майбутнього економіста пояснюється високими вимогами сучасного суспільства до особистості фахівця економічного профілю.

Тому набуває актуальності пошук шляхів і засобів підвищення якості практичної підготовки, спрямованої на вирішення основних завдань щодо розвитку і удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців, визначених державою та суспільством, технології, що дозволяє контролювати й управляти якістю цього процесу, а саме моніторингу якості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що це питання розглядається вченими з різних аспектів: моніторинг як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління освітою (О. Абдуліна, В. Горб, О. Локшина, О. Майоров та ін.); функції управління освітою та способи оцінювання якості навчання і виховання (В. Безпалько, О. Василенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Т. Єсенкова та ін.); критеріальний апарат оцінювання якості знань (О. Абдуліна, В. Безпалько, С. Вітвицька, А. Верхола, В. Гузєєв, М. Корольова, Н. Кузьміна, А. Полле та ін.); проблеми управління процесом засвоєння знань і формування вмінь у вищій та загальноосвітній школі (В. Андрєєв, В. Безпалько, В. Бондар, Н. Волкова, В. Галузинський та ін.).

Важливим чинником в управлінні освітнім процесом, як зазначає Ю. Ю. Галієвська, залишається контроль – провідна функція управління, покликаний виконувати роль зворотного зв'язку між підсистемами внутрішнього управління у навчальному закладі [1]. Різні форми, методи традиційно здійснюваного контролю в сучасних умовах мало ефективні. Результати сучасних досліджень свідчать, що традиційні статистичні показники якості практичної підготовки в системі освіти не виявляють цілісності тенденцій розвитку в її основних ланках.

У сучасному суспільстві якість розглядається у двох аспектах: практичному – як задоволення запитів та очікувань, та технічному – як характер об'єкта або явища, тобто повний набір реалізованих характеристик якості, що пов'язані із запитом та очікуваннями.

Нормалізація управління будь-якою системою не може не ґрунтуватися на об'єктивних знаннях про цю систему. Динамізм такої складної ієрархічної системи, якою є практична підготовка, вимагає введення досконалої в технологічному відношенні та змістовної в своїй основі системи моніторингу.

Тому метою даного дослідження є визначення особливостей моніторингу якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей.

Для досягнення мети статті слід уточнити сутність поняття «моніторинг якості практичної підготовки». Системоутворюючою ланкою всіх видів моніторингу є педагогічний, у який можуть бути включені студенти, викладачі, освітні системи, а предметом його оцінки, в першу

чергу, є навчальні досягнення студентів як визначальна, в результаті контролю, міра відповідності досягнення рівня-нормі – вимогам державних освітніх стандартів, статистичній нормі, а також запитам споживачів. Як зазначає О. І. Локшина «оскільки педагогіка – це наука про навчання, виховання й освіти, то цілком закономірним є виокремлення дидактичного, виховного та освітнього як підвидів педагогічного моніторингу» [2, с. 42].

Проаналізувавши ряд джерел з проблеми педагогічного моніторингу в освіті, можна стверджувати, що моніторинг якості практичної підготовки є частинним випадком моніторингу якості освіти. Орієнтуючись на детальний аналіз таких понять як «моніторинг», «практична підготовка», «якість», під «моніторингом якості практичної підготовки» слід розуміти цілеспрямоване, науково-обгрунтоване, динамічне, безперервне, системно-організоване відстеження стану процесу практичної підготовки у будь-який момент часу, з метою виявлення його відповідності бажаному результату, що здійснюється у ході процесів збирання, опрацювання, систематизації, аналізу, оцінювання, інтерпретації моніторингової інформації та забезпечує прогнозування й коригування його розвитку.

На наш погляд, основними завданнями, які повинен виконувати моніторинг якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей є:

- розроблення конкретних показників (критеріїв), на основі яких досліджується функціонування процесу якості практичної підготовки та визначається його результативність;
- аналіз суперечень та змін, що виникли, утруднень, що ускладнюють оптимальний хід практичної підготовки майбутніх фахівців;
- вивчення причин, що негативно, впливають на стан практичної підготовки, різноманітних умов та засобів, з позиції підвищення ефективності процесу навчання.

У практичній роботі моніторинг якості практичної підготовки майбутніх економістів організується таким чином, щоб він був ефективним і якісним. При цьому слід дотримуватись певної чіткої системи принципів.

Так, Л. Кондрашова визначає принципи як «основні вихідні положення будь-якої теорії, науки в цілому, основні вимоги, пропонувані до чого-небудь» [3, с. 133].

В свою чергу Т. Ільїна розкриває принципи, як «деякі вихідні положення, на які слід спиратися у будь-якій діяльності» [4, с. 228].

Впровадження моніторингу якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей передбачає визначення та реалізацію відповідної структури діяльності щодо моніторингу, який здійснюється на основі принципів визначених Національною системою моніторингу якості освіти України [5]. Отже, принципи моніторингу якості практичної підготовки майбутніх фахівців економічної сфери – це певна система

основних вимог до організації моніторингу, дотримання яких забезпечує його ефективність; це спрямовуючі положення, нормативні вимоги до організації та проведення моніторингу якості практичної підготовки, які мають характер загальних вказівок, правил і норм.

Конкретні вимоги, що реалізують принципи моніторингу якості практичної підготовки є ознаками, наявність і врахування яких створює передумови для ефективного його функціонування.

Грунтуючись на специфіці моніторингу якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей можна виокремити ряд важливих принципів, на яких його слід організувати, а саме:

- принципи, що регулюють досягнення мети й завдань моніторингу якості практичної підготовки (системність, систематичність, цілеспрямованість, цілісність та всебічність, безперервність);

- принципи, що забезпечують орієнтацію моніторингу на особистість студента (педагогічної комунікативності, диференційного підходу, гуманістичної спрямованості, співпраці);

- принципи, що регулюють змістовий компонент моніторингу якості практичної підготовки студентів (науковості та ефективності, об'єктивності інформації, доступності інформації, компаративності, різноманіття моніторингових процедур);

- принципи, що регулюють операційно-діяльній компонент моніторингу якості практичної підготовки (свідомості та активності всіх учасників моніторингу, добровільності, діяльності, оперативності, рефлексивності);

- принципи, що дають змогу оцінити результативність моніторингу якості практичної підготовки (прогностичності, діагностичної спрямованості, об'єктивності результатів, гласності та справедливості, наочності та зворотного зв'язку).

Усі вищенаведені принципи моніторингу якості практичної підготовки студентів взаємопов'язані. Ігнорування хоча б одного з них негативно відбиватиметься на його результативності.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283 «Про затвердження порядку проведення моніторингу якості освіти» моніторинг якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей проводиться п'ятьма етапами:

- на першому етапі визначається мета, завдання, строки, процедура, методи проведення моніторингу та критерії оцінювання;

- на другому етапі готуються інструктивно-методичні матеріали щодо проведення моніторингу;

- на третьому етапі проводиться моніторинг;

- на четвертому етапі проводиться аналіз результатів моніторингу, готується статистична та аналітична інформація про якість практичної підготовки;

– на п'ятому етапі оприлюднюється зазначена інформація.

Алгоритм проведення моніторингового дослідження передбачає:

– ініціювання проведення моніторингу якості практичної підготовки на підставі виявлення певних проблем в освіті та необхідності встановлення чинників впливу на стан практичної підготовки;

– постановку мети дослідження, розробку концепції, програми, визначення об'єктів, розрахунок та формування вибірки, встановлення термінів дослідження, визначення всіх його процедур, критеріїв, розробку вимірювального інструментарію, вибір методів дослідження й узагальнення даних, підбір і підготовку координаторів дослідження;

– збір, фіксацію, інтерпретацію, класифікацію та аналіз інформації, одержаної шляхом спостережень, співбесід, тестування, анкетування, відвідування навчальних занять, позанавчальних заходів, вивчення документації тощо;

– систематизацію даних, оцінювання отриманих результатів аналізу, виявлення чинників впливу на якість практичної підготовки та кореляції між ними, формулювання узагальнених висновків, оприлюднення результатів;

– формулювання рекомендацій щодо корегувальної роботи, розробку заходів щодо поліпшення якості практичної підготовки.

Результати моніторингу повинні оцінюватися в контексті цілей і завдань освіти. Можна виявити два основні підходи у визначенні якості практичної підготовки студентів з точки зору результату. Перший підхід полягає в наступному: оскільки академічні досягнення являють собою найбільш явну мету системи освіти, то ступінь досягнення певного рівня у сфері академічних досягнень і є індикатором якості підготовки. Дійсно, цей критерій (академічні досягнення) може бути вимірний відносно легко. У ряді країн це робиться за допомогою тестування, і академічні досягнення виражаються в оцінці, отриманій під час тестування [6, с.70].

Одним із способів визначення академічних досягнень студентів коледжу економічних спеціальностей є екзаменаційні перевірки у формі заліків, екзаменів, творчих конкурсних робіт, курсових робіт тощо.

Однак, орієнтуючись тільки на цей критерій, науковці зазначають, що не можливо достатньо об'єктивно визначити шляхи поліпшення результатів. Таким чином, визначати якість практичної підготовки тільки через академічні досягнення представляється непродуктивним.

Прихильники другого підходу виходять з того, що однією з основних цілей вищої освіти є розвиток емоційної сфери та креативності студентської молоді, підтримка загальнолюдських цінностей, демократичного суспільства та безпеки, збереження та передача національних цінностей майбутнім поколінням. Подібні цілі визначаються у світі по-різному. У порівнянні з академічними досягненнями ступінь досягнення таких цілей дуже важко визначити. Проте, існують спроби оцінки творчого та емоційного розвитку

особистості, її ціннісних орієнтацій, ставлення до світу, поведінки. Крім того, для адекватної оцінки якості практичної підготовки мають значення результати, що представлені в широкому соціальному контексті [6, с. 77]. Наприклад, успішність випускника після закінчення навчального закладу – при продовженні освіти або на ринку праці.

Оцінюючи досягнуті результати, необхідно звернути увагу на ціну досягнень отриманих результатів. Критеріями тут можуть бути зусилля, витрачені на досягнення результату: тимчасові, фінансові, рівень здоров'я, відповідність досягнутого результату поставленим цілям і т.д.

Перевірка, контроль, вимірювання рівня досягнутої якості навчальних досягнень припускають в основному отримання кількісної інформації, у тому числі і про результати діяльності освітньої системи на основі додаткового спостереження і статистичних результатів. На підставі такої інформації проводяться якісний аналіз, формулювання висновків, пошук і ухвалення управлінських рішень по вдосконаленню освітнього процесу і умов його здійснення.

Різномпланова інформація, що забезпечується моніторингом створює умови для адекватної самооцінки і самоідентифікації, сприяє самовихованню і саморозвитку суб'єктів освітнього процесу. Тому має місце проведення комплексного моніторингу практичної підготовки майбутніх фахівців, що забезпечує вивчення значно ґрунтовніше комплекс характеристик системи і її підсистем у цілому.

На сучасному етапі виділяють наступні освітні результати, які відповідають вимогам стандарту:

- *предметний рівень* – навченість, ситуаційне поведінка, здатність до осмислення та оцінювання виниклих ситуацій;
- *метапредметний рівень* – мовна компетенція, соціально-правова компетенція, інформаційна компетенція;
- *особистісний рівень* – компетенції в сферах діяльності: самостійної пізнавальної, цивільно-громадської, соціально-трудова, побутової, культурно-дозвільної.

Провідним компонентом підтримки якості вищої освіти, що визначає формування і становлення фахівця, є продуктивна практична підготовка майбутніх викладачів вищих навчальних закладів, зокрема розроблені та запроваджені технології моніторингу їх практичної підготовки та її постійного моніторингового супроводу.

Отже з проведеного дослідження можна зробити висновок, що практична підготовка – це механізм, який забезпечує як загальний, так і спеціальний розвиток людини, де відбувається нарощування потенційних можливостей. Одним з головних завдань практичної підготовки є не лише формування професійних навичок студентів, а й професійної компетентності студентів.

Моніторинг якості практичної підготовки студентів коледжу економічних спеціальностей являє собою складну багаторівневу сутність компонентів навчання (діагностика – створення умов – процес – результат), що характеризуються системою параметрів, які визначають його результативність у контексті особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців, їх готовність до здійснення практичної діяльності з урахуванням сучасних вимог і особливостей професії.

- 1.** Гавлиевская Ю. Ю. Мониторинг и управление качеством образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://festival/1september/ru/articles/214560/>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
- 2.** Локшина О. І. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / О. І. Локшина – Київ : К.І.С., 2004. – 128 с.
- 3.** Кондрашова Л. В. Педагогіка в запитаннях та відповідях / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков, Н. І. Зеленкова, Г. Ю. Лаврешина. – Київ : Знання, 2006. – 252с.
- 4.** Гончаренко С. У. Практична освіта : Словник / За ред. Н. Г. Ничкало. – Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.
- 5.** Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nauch.com.ua/geografija/35678/ru/index.html/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
- 6.** Иванов С.А. Мониторинг и статистика в образовании. Учебно-методический комплект материалов для подготовки тьюторов / С. А. Иванов, С. А. Писарева, Е. В. Пискунова, О. Э. Крутова. – Москва : АПК и ППРО, 2007. – 428 с.

Рецензент: д.пед.н., професор І. С. Войтович.